

моделі свідчить про найбільший позитивний вплив показника співвідношення необоротних і власних коштів на досліджуваній показник. Зменшує рентабельність діяльності підприємства фактор завантаженості власного капіталу, що пов'язано зі зміною протягом досліджуваного періоду всіх складових даного фактора, а саме показника додаткового капіталу та нерозподіленого прибутку (і, відповідно, коефіцієнти їх завантаженості) скоротилися в кінці періоду. Тому підприємству важливо оптимізувати структуру власного капіталу. Щодо інших факторів, а саме рентабельності активів та маневреності власного капіталу, то також спостерігається їх позитивний вплив на збільшення показника рентабельності, проте, як показали результати аналізу, існують резерви їх покращення, що можуть бути реалізованими через нівелювання негативного впливу таких факторів другого порядку, як маневреність власного капіталу, дебіторської заборгованості за розрахунками, співвідношення незавершених капітальних інвестицій і власних коштів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Державні підприємства в Україні: Огляд аналітичного звіту за період 2013 р. – 9 місяців 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reforms.in.ua/Content/download/Reforms/>

- Public%20property/2013-2014_SOE%20Annual%20report_Presentation_Review.pdf.
2. Goral L.T. Ensuring the competitiveness of Ukraine's gas transit system in the context of innovation and investment development / L.T. Goral, O. Sergeev // *Journal of Financial Management and Accounting*, 2014. – № 2(1). – P. 23-33.
3. Гораль Л.Т. До розробки заходів підвищення конкурентоспроможності підприємства: метрологічний чинник / Л.Т. Гораль, І.В. Перевозова // *Метрологія та прилади: науково-виробничий журнал*. – 2014. – № 1(45). – С. 56-60.
4. Дзьоба О.Г. Організація і планування виробничо-комерційної діяльності: навчально-методичний комплекс / О.Г. Дзьоба, І.Б. Запужляк, Т. Б. Яськевич. – Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2012. – 120 с.
5. Данилюк М.О., Метошоп І.М., Бережницька У.Б. та інші. Економічний аналіз : навчальний посібник / ІФНТУНГ. – Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2010. – 228 с.
6. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: теорія і практика : підручник / Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Загородній. – Л. : Магнолія Плюс, 2006. – 428 с. – (Вища освіта в Україні). – Бібліогр.: с. 423-426.
7. Чукаєва І.К. Паливний комплекс України: сучасний стан та перспективи розвитку : дис. ... д-ра екон. наук : 08.07.01 / НАН України; Рада по вивченню продуктивних сил України. – К., 2006. – 444 с.
8. Економічний аналіз : навч. посібник / За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченко. – 2-ге вид., доп. і перер. – К. : КНЕУ, 2003. – 556 с.
9. Особливості національного обліку газових мереж та плати за їх використанн я [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article?art_id=36541&cat_id=36552/.

УДК 330.46

Пономаренко Т.В.

*кандидат економічних наук,
докторант кафедри обліку, аналізу, аудиту
та адміністрування підприємств ГМК
Криворізького національного університету*

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У статті систематизовано видові прояви економічної стійкості підприємства. Здійснено їх критичний аналіз. Акцентовано увагу на пріоритетності поточної та стратегічної стійкості у темпоральному аспекті та фінансової і екологічної – у функціональному. Поглиблено змістовне наповнення цих видів стійкості відповідно до здобутків сучасних управлінських концепцій. Обґрунтована доцільність введення у науковий обіг поняття «конститутивна стійкість».

Ключові слова: економічна стійкість, стратегічна стійкість, поточна стійкість, екологічна стійкість, фінансова стійкість, конститутивна стійкість.

Пономаренко Т.В. КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В статті систематизовані видові прояви економічної стійкості підприємства. Проведено їх критичний аналіз. Акцентовано увагу на пріоритетності поточної та стратегічної стійкості у темпоральному аспекті та фінансової і екологічної – у функціональному. Поглиблено змістовне наповнення цих видів стійкості відповідно до здобутків сучасних управлінських концепцій. Обґрунтована доцільність введення у науковий обіг поняття «конститутивна стійкість».

Ключевые слова: экономическая устойчивость, стратегическая устойчивость, текущая устойчивость, экологическая устойчивость, финансовая устойчивость, конститутивная устойчивость.

Ponomarenko T.V. CONCEPTUALIZING THE ENTERPRISE ECONOMIC STABILITY

In the paper the specific manifestations of economic viability. Is carried out their critical analysis. The attention to current priority and strategic stability in terms of temporal and financial and ecological – functionally. Profound substance of these types of stability according to the achievements of modern management concepts. The expediency of scientific research of the concept of «constitutive resistance».

Keywords: economic stability, strategic stability, current stability, environmental stability, financial stability, constitutive resistance.

Постановка проблеми. Реакція підприємства на перманентні флуктуації середовища його функціонування визначається імплементацією емерджентного управлінського інструментарію формування

унікальної комбінації ресурсів та динамічної відповідності організаційних, функціональних та структурних параметрів системи, яка забезпечує його стійку результативну діяльність в турбулентних умовах.

Поліаспектний характер економічної стійкості організації репрезентований в економічній літературі через широкий спектр її видових проявів, що переважніше понятійно-категоріальний апарат предметної сфери досліджень та ускладнює проблематику причинно-наслідкових послідовностей її забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні основи видів економічної стійкості підприємства сформовано у роботах А.А. Богданова [1], що виокремив кількісну та структурну стійкість. О.С. Коцюба диференціював цю категорію за рівнями першого та другого роду [2]; В.А. Гросул – по відношенню до підприємства: внутрішня, зовнішня [3]. Визначаючи економічну стійкість на певний момент часу, О.М. Гончаренко визначає її як поточну, а здатність до її забезпечення у прогнозованому періоді – як потенційну [4, с. 243]. Натомість Н.В. Шандова визначає стійкість у певний момент часу як статичну, у процесі розвитку – як динамічну [5]. О.В. Броло ідентифікує таке змістовне наповнення стійкості як стійкість функціонування та стійкість розвитку [6]. Зміну успадкованої стійкості шляхом акумулювання досвіду взаємодії із зовнішнім та внутрішнім середовищем у попередньому періоді О.М. Кавин характеризує як набуту [7, с. 85].

Найбільш розповсюдженим є функціональний поділ видів економічної стійкості (виробнича, техніко-технологічна, маркетингова, управлінська, кадрова, фінансова, інноваційно-інвестиційна, екологічна тощо), що представлений у роботах І.В. Брянцевої, С.В. Козловського, Н.О. Сімченко, Г.А. Мохонько, Г. Клейнера. Можливість підтримання певного рівня результативності операційної та поточної фінансової діяльності, складовими якої є виробнича, організаційна, ресурсна, техніко-технологічна, маркетингова, інноваційна стійкість, В.В. Козик та В.А. Гришко визначають як тактичну стійкість. Забезпечення результативності діяльності підприємства у довгостроковому періоді автори визначають як стратегічну стійкість [8, с. 222–223].

Мета статті. Критичний аналіз змістовного наповнення видових проявів економічної стійкості підприємства для їх впорядкування та визначення ієрархічної пріоритетності відповідно до сучасних управлінських концепцій.

Виклад основного матеріалу. Як зазначалося вище, одна з перших спроб ідентифікації видів стійкості належить фундатору теорії організації А.А. Богданову (1989 р.), який виокремив кількісну та структурну стійкість системи [1]. Перша визначається кількістю елементів системи, а їх зростання активує протидію факторам зовнішнього середовища. При цьому позитивна роль асиміляції елементів можлива лише при їх ефективному поєднанні та характеру організаційних зв'язків між ними, тобто від структурної стійкості. У роботах В.І. Подлесного (2003 р.) цей поділ був доповнений функціональною стійкістю, сутність якої – у забезпеченні постійної реалізації процесів, операцій і завдань, пов'язаних з логікою функціонування системи [9].

Вважаємо, що конструктивно невизначеним є підхід О.С. Коцюби щодо ідентифікації стійкості (першого роду, другого роду), що зумовлено наявністю у їх трактуванні невизначених ознак: «будь-якого припустимого варіанту», «деякого рівня» [2]. Більш конкретизованим є трактування зовнішніх та внутрішніх проявів стійкості. Останній визначається в економічній літературі загальним станом та динамікою фінансових ресурсів, трудового потенціалу, натуральною та грошовою структурою виробництва, що забезпечує

високу результативність функціонування підприємства [10, с. 166]. В основу її досягнення покладений принцип активного реагування на зміну внутрішніх та зовнішніх чинників. Зовнішня стійкість визначається стабільністю економічного середовища, однак при цьому критерії його стабільності не визначено. Семантичне трактування успадкованої стійкості дещо корелює з авторським розумінням залежності майбутнього розвитку організації від попереднього. Однак традиційний зріз її змістовного наповнення висвітлюється виключно кризь призму запасу міцності, що захищає підприємство від несприятливих дестабілізуючих виробничих умов та несподіваних змін зовнішніх чинників. При цьому незрозумілим є механізм формування запасу міцності.

Найбільш розповсюдженим та широковживаним є функціональний підхід до типологізації видів економічної стійкості: виробнича, техніко-технологічна, кадрова, соціальна, організаційна, ділова, фінансова, інноваційно-інвестиційна, маркетингова, екологічна, управлінська. Однак цей підхід репрезентує найнижчий (тактичний) рівень управління підприємством та змістовно не узгоджується зі здобутками сучасних управлінських концепцій, які акцентують увагу на перетворенні формату економічної організації від функціонально-орієнтованої ієрархії продуктового типу до знаннево-орієнтованої мережі ціннісного типу. Забезпечення стійкості відповідно до концепції «нового» підприємства визначає пріоритетність зміни філософії організації та бізнесу у напрямку фокусування зусиль на створенні цінності для стейкхолдерів.

Протягом останніх років науковці все частіше оперують поняттям «стратегічна стійкість», що розкриває здатність підприємства не лише зберігати поточний стійкий стан, а й досягати стратегічних орієнтирів розвитку [8, с. 222–223]. При цьому чіткого розуміння терміну на сьогодні не існує. Здебільшого в рамках ресурсних теорій її пропонується визначити здатністю формувати, розвивати і тривалий час підтримувати стійкі конкурентні переваги. Об'єктний зріз проблематики економічної стійкості, що ґрунтується на визначенні підприємства як живого організму, логічно призводить до авторського розуміння стратегічної стійкості як здатності компанії до перманентних та своєчасних трансформацій соціально-економічного генотипу відповідно до змін просторового континууму його функціонування при збереженні структурно-елементної цілісності.

Розглядаючи видові прояви стійкості, не можна залишити поза увагою існування та широкомасштабний розвиток категорії «корпоративна стійкість» (corporate sustainability). Не заперечуючи важливість цільової спрямованості традиційного розуміння корпоративної стійкості як в аспекті морально-етичних, так і економічних передумов розвитку бізнесу, автор наголошує на її фрагментарній змістовності. Сучасна управлінська практика використовує її виключно як атрибут успішного бізнесу. Результати дослідження корпоративної стійкості, представлені на сьогодні у науковому просторі, дозволяють констатувати їх вузькоаспектну спрямованість, що відображає лише окремі сторони такого багатопланового явища, як стійкість [11, с. 42–43]. Відтак, у подальшому дослідженні автор акцентує увагу на доцільності виокремлення із традиційного ряду функціональних проявів економічної стійкості – екологічної з поглибленням її змістовного наповнення відповідно до здобутків управлінських концепцій.

Акцентуючи увагу на позитивних аспектах екологічної стійкості, не можна залишити поза увагою проблеми її забезпечення. По-перше, методологічно поглиблення потребує витратно-результуючий баланс між формуванням екологічної стійкості та її фактичним рівнем, що задовольняє інтереси різних зацікавлених груп. По-друге, емпіричними дослідженнями А. Барнеа та А. Рубіна доведений конфліктогенний характер реалізації екологічних проектів [12]. Він, на думку дослідників, визначається часткою власності менеджменту. У випадку низького рівня інсайдерської власності менеджмент орієнтований на отримання «репутаційних балів» від ініціювання витратних екологічних проектів. Досягнення порогового значення інсайдерської власності змінює поведінку менеджменту, а рівень екологоорієнтованих витрат знижується. Саме контекст гармонізації нормативних вимог стейкхолдерів та екологічних параметрів функціонування підприємства виступатиме пріоритетом подальшого авторського дослідження.

Крім екологічної стійкості, виокремлення з традиційного ряду функціональних видових проявів стійкості потребує фінансова з відповідним змістовним поглибленням та розширенням. На сьогодні у науковому просторі вона репрезентується здебільшого цільовими показниками нарощення обсягів реалізації та прибутку, оптимальною структурою формування та розподілу капіталу, ліквідністю та рентабельністю. Обмеженість цих індикаторів піддається справедливій критиці [13, с. 28–30].

Довгостроковим показником цінності компанії, максимізація якого є обов'язком менеджменту по відношенню до власників-акціонерів, на сьогодні виступає капіталізація компанії, що ототожнюється з її ринковою вартістю. При цьому Р. Грант зазначає, що вона є «занадто спекулятивним» та «орієнтованим на короткостроковий період» мірилом цінності [14, с. 9–11], оскільки здебільшого створюється фондовим ринком, а менеджмент компанії на цей процес має опосередкований вплив. Однак Р. Грант акцентує увагу також на тому, що будь-який вид цінності повинен певним чином бути пов'язаний з капіталізацією. З огляду на це ринкова капіталізація, з одного боку, не може претендувати на єдиний вид цінності для стейкхолдерів та, відповідно, не може виступати єдиним показником її стійкості; з іншого – це не може відмінити традиційні положення теорії корпоративних фінансів, що фондовий ринок є найбільш чутливим індикатором майбутніх грошових потоків компанії.

Якщо розглядати основну ідею створення та функціонування підприємства, метою якого є прирощення вартості, то найбільш адекватним видом, що розкриває стійкість функціонування та розвитку підприємства, є фундаментальна вартість. Основне призначення категорії «фундаментальна вартість» – набути статусу концентрованої оцінки ефективності функціонування підприємства та перспектив його розвитку, що відображає інтереси усіх учасників фінансово-економічних відносин, які з ним пов'язані [15, с. 246]. У сучасній економічній літературі базовими характеристиками фундаментальної вартості є активи, грошові потоки та витрати на капітал. Рівноважний стан компанії, в якому дані параметри знаходяться в оптимальних співвідношеннях, дозволяє визначити її фундаментальну вартість.

З огляду на вищезазначене, авторська логіка формування фінансової стійкості реалізується у ланцюгу «ресурсне забезпечення – бізнес-процеси – капіталізація». Акумуляція капіталу повинно супрово-

джуватися його раціональним розподілом у процесах ресурсного забезпечення діяльності підприємства. Кардинальні зрушення, що відбулися в класичній ресурсній парадигмі, визначають об'єктивну необхідність акцентування уваги не лише на традиційних ресурсах (мінерально-сировинні, матеріально-технічні, трудові), а й на стратегічних (інноваційні, інтелектуальні, організаційні, інформаційні), які стали визначальними в процесах забезпечення економічної стійкості суб'єктів господарювання.

Формування ресурсного забезпечення включає безпосередньо пошук, перевагу та композицію ресурсів. Під пошуком ресурсу ми розуміємо процедури визначення кількісно-якісних характеристик ресурсу, здатного забезпечити досягнення прогностичних результатів. Перевагу дозволить забезпечити ранжування ресурсів та визначення серед них пріоритетних, у т. ч. шляхом порівняння ресурсів за критерієм співвідношення «корисність – вартість». Важливим процесом є композиція, що передбачає встановлення обґрунтованих пропорцій щодо кількісно-якісних параметрів задіяних ресурсів, в результаті чого утворюється система ресурсного забезпечення.

Підвищення доходності капіталу та нарощення потоків доданої вартості передбачає трансформацію ресурсів у бізнес-процесах підприємства. Ефективність якої визначається їх стратегічно складовою та організаційними здатностями компанії, які виступають каталізатором інтегрування та реконфігурації ресурсів. Саме стратегічні ресурси дозволяють заміщати природні та вичерпні ресурси інтелектуальними, матеріалізованими через більш досконалі та ефективні процеси виробництва. З цієї точки зору вони втілюються в організаційно-управлінській діяльності і мисленні, які перетворюють робочу силу в працю, мінерально-сировинну базу – в умови виробництва, заощадження – в інвестиції.

Основну відмінність сучасних напрямів забезпечення фінансової стійкості від традиційних можна визначити як таку, що полягає в пріоритеті не мінімізації витрат на капітал, а формуванні цінності, тобто акцент зусиль менеджменту має бути спрямованим не на пригнічення будь-якою ціною суперника у ринковій конкуренції, а на створення власних компетенцій як основи лідирування в бізнесі, що важко копіюються іншими компаніями. Це змінює фокус пріоритетності напрямів забезпечення стійкості в напрямку її партнерських відносин з іншими учасниками ринку (його конкурентами та постачальниками, споживачами, державними органами влади та недержавними інституціями тощо). Вищезазначене продукує отримання так званих «реляційних» рент, що виникають завдяки міжорганізаційній взаємодії фірм. Причино-наслідкові процеси забезпечення економічної стійкості за рахунок інтеграційної взаємодії проявляються у міжфірмових рутинних спільного використання знань, комплементарних ресурсних портфелях та ефективних моделях управління.

Унікальність ресурсного базису та ефективність його трансформацій в бізнес-процесах функціонування підприємства визначає вартісну ідеологію фінансової стійкості компанії. Запропонована декомпозиція її забезпечення доводить недоцільність виокремлення інших функціональних видів, що є передумовами та факторами її забезпечення на різних рівнях.

Стейкхолдерський підхід дозволяє розглядати економічну стійкість підприємства крізь призму трьох вимірів: 1) нормативного, що ідентифікує спектр питань, які пов'язані з інтересами зацікав-

лених сторін; 2) інструментального, що визначає, в якій мірі питання забезпечення економічної стійкості можуть бути реалізовані за допомогою взаємодії зі стейкхолдерами; 3) дескриптивного, що формує перелік питань, які необхідно вирішувати для задоволення інтересів зацікавлених сторін.

З огляду на це концептуалізація видових проявів стійкості повинна стати загальнотеоретичним контуром для розроблення конкретних напрямів її забезпечення з урахуванням персоніфіковано-ціннісних девіацій. Основними принципами такої типологізації, на думку автора, виступають: 1) принцип легітимності – виражає, з однієї сторони, зв'язок інтересів стейкхолдерів з їх внутрішньою оцінкою економічної стійкості підприємства, з іншої – їх розуміння потенційної здатності компанії її генерувати; 2) принцип публічно-правової відповідальності – визначає спектр нормативних вимог різних груп зацікавлених сторін до параметрів економічної стійкості організації; 3) принцип прагматичності – оцінює здатність організації задовольняти потреби стейкхолдерів в аспекті отримання вигід та корисних результатів.

Ці принципи структурують відносини між стейкхолдерами та суспільством, бізнесом в цілому, окремими компаніями та менеджерами як індивідуумами, формують конкретну систему переваг, орієнтуючись на ту чи іншу групу зацікавлених сторін, тобто виступають інструментом задоволення відповідних очікувань. Нормативний контекст стейкхолдерського підходу до стійкості найбільш повно, на думку автора, розкривається в рамках конститутивної стійкості. Введення цього поняття визначається його семантичним наповненням як «засновуючого», «визначального», «основоположного» параметру. Суб'єктно-об'єктний підхід до розуміння економічної стійкості визначає її двоаспектність: з позицій стейкхолдерів конститутивна стійкість визначається персоніфіковано-ціннісними параметрами стійкості підприємства; з позицій підприємства – еталонними параметрами структурно-елементної цілісності соціально-економічного генотипу підприємства. Прагматичний характер конститутивної стійкості конкретизує цільові нормативи стійкості, які дозволяють порівняти їх фактичний стан з бажаним та створюють передумови для ідентифікації пріоритетних напрямів конструювання економічної стійкості.

Фактичний стан стійкості, на нашу думку, не може бути оцінений на підставі параметрів стійкості, визначених на будь-яку певну дату, оскільки характеризується одномоментністю та інформаційною асиметричністю. З огляду на це часові параметри стійкості визначаються автором криз призму поняття «поточної стійкості», що уособлює дискретну множину станів фактичної стійкості. Важливого значення набуває при цьому ідентифікація потенційної стійкості, що визначається кількісно-якісними параметрами соціально-економічного генотипу підприємства та його мобільністю у просторово-часовому континуумі.

Висновки. Таким чином, проведений аналіз дозволяє відзначити, що сучасні потреби управлінської практики зумовлюють увагу до пріоритетності

наступних видів економічної стійкості: 1) у темпоральному аспекті – до поточної та стратегічної; 2) у функціональному аспекті – до екологічної та фінансової. При цьому необхідним є введення у науковий обіг та практику функціонування бізнес-структур поняття конститутивної стійкості, яка, по-перше, дозволяє персоніфікувати параметри стійкості підприємства відповідно до різних груп зацікавлених осіб; по-друге, дозволяє порівняти відповідність їх поточних значень нормативно-еталонним, що створює підґрунтя для конкретизації визначення рівня стійкості.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Богданов А.А. Тектология: (Всеобщая организационная наука): 2-х кн. Кн. 1. / Редкол. Л.И. Абалкин (отв. ред.) и др.; Отд-ние экономики АН СССР. Ин-т экономики АН СССР. – М.: Экономика, 1989. – 304 с.
2. Коцюба О.С. Механізм та аналітико-інструментальні засоби забезпечення економічної стійкості підприємства (за матеріалами поліграфічних підприємств України): автореф. дис. ... к.е.н.: спец. 08.00.04 / О.С. Коцюба; ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – К.: Либідь, 2009. – 20 с.
3. Гросул В.А. Соціально-економічна стійкість підприємства: теоретико-методологічні засади та прикладний інструментарій: [монографія] / В.А. Гросул. – Х.: ХДУ харч. та торг., 2007. – 303 с.
4. Гончаренко О.М. Дослідження стійкості розвитку підприємства як економічної системи / О.М. Гончаренко // Труды Одесского политехнического университета. Серия «Экономика». – 2009. – Вып. 1(33)-2(34). – С. 242–244.
5. Шандова Н.В. Управління процесами розвитку підприємств машинобудування / Н.В. Шандова // Економічний простір: зб. наук. праць. – 2009. – № 21. – С. 276–282.
6. Броило Е.В. Методология управления экономической устойчивостью коммерческой организации на основе мониторинга кризисных процесов: автореф. дис. ... д. э. н.: спец. 08.05.02 «Экономика и управление на предприятии» / Е.В. Броило. – Екатеринбург, 2009. – 46 с.
7. Кавин О.М. Гносеологічні засади забезпечення економічної стійкості підприємства / О.М. Кавин // Наукові записки [Української академії друкарства]. – 2012. – № 3. – С. 81–87.
8. Козик В.В. Сутність, види та чинники формування економічної стійкості підприємства / [В.В. Козик, В.Ю. Паньків, В.А. Гришко] // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.12. – С. 219–226.
9. Подлесных В.И. Теория организации: [учебник] / В.И. Подлесных. – СПб.: Бизнес-пресса, 2003. – 336 с.
10. Верхоглядова Н.І. Управління стійкістю функціонування підприємства як економічний процес / Н.І. Верхоглядова, І.В. Кононова // Економічний простір. – 2010. – № 42. – С. 160–167.
11. Пономаренко Т.В. Еволюція концепції корпоративної стійкості / Т.В. Пономаренко // Стратегія економічного розвитку України. – 2015. – № 36. – С. 38–45.
12. Barnea A. Social Corporate Responsibility and Ownership Structure / A. Barnea, A. Rubin // Working Paper, University of British Columbia, Vancouver, Canada. – 2003.
13. Pettit J. Strategic Corporate Finance / J. Pettit. – 2nd ed. John Wiley & Sons: NJ. – 2007. – P. 28–30.
14. Grant R. Shareholder value maximization: Rehabilitating a “dumb idea” / R. Grant // Competitive Strategy Newsletter. – 2010. – № 4(1). – P. 9–11.
15. Шевчук Н.В. Фундаментальна та ринкова вартість як форми прояву двоїстої природи компанії. / Н.В. Шевчук // Стратегія розвитку України. Економіка. Соціологія. Право. – 2013. – № 1. – С. 245–250.